

Примљено : 07. 04. 2016.			
Орг. јед.	Бр.	Износ	Вредност

NASTAVNO-NAUČNOM VEĆU  
FILOZOFSKOG FAKULTETA U NIŠU

Odlukom Nastavno-naučnog veća Filozofskog fakulteta u Nišu na sednici od 23. marta 2016. godine imenovani smo za članove Komisije za ocenu i odbranu urađene doktorske disertacije. Nakon stručne i naučne analize priložene teze, Komisija podnosi Nastavno-naučnom veću Filozofskog fakulteta u Nišu sledeći

IZVEŠTAJ

o oceni doktorske disertacije urađene na engleskom jeziku pod naslovom *Euphemisms in English and Serbian Public Discourse (Eufemizmi u javnom diskursu na engleskom i srpskom jeziku)* kandidatkinje **mr Milice Radulović**, višeg lektora na Departmanu za anglistiku Filozofskog fakulteta u Nišu.

**Pregled strukture doktorske disertacije**

Doktorska disertacija *Euphemisms in English and Serbian Public Discourse* kandidatkinje mr Milice Radulović izložena je na 291 stranici i sadrži pet poglavlja: *Introduction* (Uvod) (str. 12–30), *Theoretical background* (Teorijski okvir) (str. 31–108), *Methodological framework* (Metodološki okvir) (str.109–115), *Corpus Analysis* (Analiza korpusa) (str. 116–255) i *Conclusion* (Zaključak) (str. 256–264). Rad sadrži i apstrakte na srpskom i engleskom jeziku, bibliografiju od 327 jedinica (str. 265–291) i 14 ilustrativnih tabela.

**Analiza doktorske disertacije**

Predmet ove doktorske disertacije je teorijsko-empirijsko istraživanje kojim su opisani i analizirani leksički eufemizmi u javnom diskursu na engleskom i srpskom jeziku, a koji se koriste za prikrivanje stvarnog stanja stvari u svetu sa ciljem manipulacije i uticaja na javno mnjenje.

U najopštijem smislu, eufemizmi su jezičko sredstvo za smanjivanje ekspresivne snage iskaza, čija je upotreba motivisana uverenjem da direktna, tj. ortofemistična ili disfemistična reč, fraza ili rečenica, može prouzrokovati neprijatnost, uvrediti sagovornika ili mu čak naneti neku štetu. U skladu sa funkcijama u diskursu, oni se mogu podeliti na one koji imaju za cilj prekrivanje (engl. *veiling*) i one koji imaju za cilj prikrivanje (engl. *concealing*) (Luchtenberg 1985: 24). Prva grupa eufemizama uglavnom pripada sferi religijskih i društvenih tabua. Drugu

grupu čine eufemizmi kojima se namerno izbegava eksplicitno referiranje na određene pojave, predmete ili ljude sa ciljem manipulacije javnosti u svrhu modelovanja percepcije događaja u društvu. Upravo je ova druga kategorija, eufemizmi prikrivanja, bila predmet ove doktorske disertacije.

U *Uvodu* su definisani predmet, metode, korpus i ciljevi istraživanja. Nakon specifikacije predmeta istraživanja, a to su eufemizmi prikrivanja u javnom diskursu na engleskom i srpskom jeziku, dat je i kratak istorijsko-kritički pregled različitih shvatanja i definicija eufemizama, sa posebnim osvrtom na razliku između eufemizama uopšte i eufemizama koji služe za prikrivanje, i na distinkciju između pojmova eufemizama, eufemizama prikrivanja i političke korektnosti.

U drugom poglavlju, koje je podeljeno na šest teorijskih potpoglavlja, obimno je predstavljen teorijski okvir teze, koji odgovara kompleksnosti teme i istraživanja. Najpre je dat pregled postojećih istraživanja eufemizama a zatim širi teorijski okvir u kojima su razmatrani pojmovi retorike, stilistike i retoričnosti, i njihov značaj za proučavanje eufemizama, koji su, u literaturi, primarno posmatrani kao retoričke i stilističke figure. Širi lingvistički okvir za ovo istraživanje kandidatkinja je našla u Sapir-Vorfovoj teoriji jezičke relativnosti, na osnovu koje se može pretpostaviti da je verbalna manipulacija inherentna jeziku. Za neposredni teorijski lingvistički okvir za istraživanje kandidatkinja uzima pragmatiku. Predstavljena je prvo grajsovska varijanta sa ključnim pojmom principa kooperacije i njegovim značajem za ispitivanje latentne strateško-manipulativne komunikacije, a zatim je detaljno predstavljena teorije relevancije, sa postulatima koji predstavljaju osnov za istraživanje. U poslednjem potpoglavlju teorijskog uvoda, kandidatkinja predstavlja teorije analize diskursa i naročito kritičke analize diskursa, s obzirom da je predmet teze upotreba eufemizama u javnom diskursu.

U trećem poglavlju predstavljen je metodološki okvir istraživanja, detaljnije su predstavljeni pristupi i metode navedeni u uvodu, a detaljno je predstavljen i elektronski semantički leksikon WordNet 3.1., koji je korišćen za utvrđivanje i analizu leksičko-semantičkih odnosa u korpusu na engleskom jeziku.

Najznačajnije i najobimnije poglavlje teze je četvrto, *Analiza korpusa*, koje je podeljeno u šest potpoglavlja. U tezi je primenjena metoda kvalitativne analiza korpusa koji se sastoji od po sto eufemizama skrivanja, identifikovanih u korpusu američkog, britanskog i srpskog jezika. Svaki od ovih korpusa podeljen je na dva manja korpusa, korpus eufemizama preuzetih iz novinskih članaka i korpus eufemizama preuzetih iz političkih govora. Teme novinskih članaka i političkih govora su konflikti, korupcija i kriminal, ekonomska kriza i nadzor. Ove teme mogu imati veoma negativne konotacije, tako da se očekuje da je moguće dovesti u vezu upotrebijenu reč/izraz koji ima pozitivnije konotacije sa drugom neupotrebijenom reči/izrazom koji ima negativnije konotacije u istom kontekstu.

Kandidatkinja je izvršila formalnu, leksičko-semantičku, leksičko-pragmatičku i diskursno-strategijsku analizu korpusa, kako bi objasnila stvaranje eufemističkog značenja u javnom diskursu, koje je na kraju povezala sa intepretacijom u svetlu kritičke analize diskursa.

U prvom delu analize, eufemizmi iz tri korpusa klasifikovani su na osnovu formalno-strukturnih kriterijuma, a izvedena su i zapažanja o sličnostima i razlikama u tri korpusa.

Drugi deo analize predstavlja leksičko-semantičku analizu. Pod time se podrazumeva analiza leksičko-semantičkih odnosa između eufemizama skrivanja i njihovih neeufemističnih ekvivalenata: hiperonimija/hiponimija, polisemija, meronimija, sinonimija, čak i antonimija i

homonimija. Korpus je podeljen u šest manjih celina; naime, poredi se upotreba eufemizama iz američkog, britanskog i srpskog korpusa, kao i upotreba eufemizama iz novinskih članaka i političkih govora. Rezultati leksičko-semantičke analize pokazali su nekoliko tendencija: 1) hiperonimi su frekventniji od hiponima u svih šest korpusa; 2) hiponimi su frekventniji u američkom i britanskom korpusu koji je sačinjen na osnovu primera preuzetih iz novinskih članaka, dok u srpskom nije uočena ta razlika; 3) hiperonimi i hiponimi su brojniji od metafora i metonimija u američkom, britanskom i srpskom korpusu koji se sastoji od primera koji su preuzeti iz novinskih članaka; drugim rečima, više je metafora i metonimija u američkom, britanskom i srpskom korpusu koji se sastoji od primera preuzetih iz političkih govora. U vezi sa obrađenim temama gde su najčešće korišćene eufemistične metafore i metonimije, utvrđeno je da je to tema krađe u srpskim novinskim člancima, tema rata u američkim političkim govorima i tema ekonomske krize i razlike između bogatih i siromašnih u britanskim političkim govorima.

Treći segment analize predstavlja leksičko-pragmatička analiza, koja se bavi mehanizmima za enkodiranje značenja i mehanizmima za interpretaciju značenja i prepoznavanje manipulacije. Da bi se ova analiza sprovedla, sačinjen je pragmatički algoritam na osnovu teorije relevancije (Sperber and Wilson 1995 et al.). Pragmatički algoritam integriše strukturne (leksičko-semantički nivo), interpersonalne, leksičko-pragmatičke i epistemičke aspekte specifikacije značenja, i na taj način pokazuje da govornik manipuliše nivo eksplicitnosti i manifestnosti u komunikaciji; s druge strane, slušalac može prepoznati manipulaciju ako se *epistemička budnost* (engl. *epistemic vigilance* (Sperber 1994, Sperber et al. 2010)) podigne do nivoa koji će pokrenuti testiranje više interpretativnih hipoteza sve dok se ne postignu zadovoljavajući kontekstualni efekti. Pragmatička analiza pokazuje da se u javnom diskursu verbalna manipulacija pomoću eufemizama skrivanja zasniva na jezičkoj pod-determinaciji (pod-određenosti) i neodređenosti, koje zahtevaju epistemičku budnost prema iskazanom sadržaju. S obzirom na to da pragmatički algoritam pokazuje da su kontekst i tip diskursa suštinski važni za identifikaciju odnosa između eufemizama skrivanja i neeufemističnih alternativa, slušalac treba da pojača epistemičku budnost i prema izvoru informacija. Ovo znači da slušalac preuzima odgovornost za izvođenje eksplikatura i implikatura.

U poslednjem segmentu analize korpusa, kroz okvir kritičke analize diskursa, kandidatkinja je analizirala kako se eufemizmi skrivanja mogu upotrebiti kao diskurzivne strategije za različito predstavljanje društvenih aktera i radnji (Van Leeuwen 2008). Primeri svih analiziranih strategija pronađeni su u američkom, britanskom i srpskom korpusu. Neke od uobičajenih strategija predstavljaju impersonalizacija, kolektivizacija i apstrakcija kada su u pitanju akteri radnje, a deaktivacija, deagentivizacija i apstrakcija kada su u pitanju same radnje. Pomoću navedenih strategija izbegavaju se negativni načini predstavljanja društvenih aktera i radnji, a pitanje odgovornosti, pa čak i pitanje morala se ignorišu.

Zaključno, peto poglavlje, sastoji se od dva dela. U prvom su sumarno prikazani rezultati višestruke analize korpusa, dok drugi deo razmatra implikacije za dalja istraživanja, kako empirijske tako i teorijske prirode.

### **Vrednovanje doktorske disertacije**

Doktorska disertacija *Euphemisms in English and Serbian Public Discourse* kandidatkinje mr Milice Radulović predstavlja rezultat teorijski dobro osmišljenog i empirijskih

pedantno sprovedenog korpusnog istraživanja, urađenog na osnovu obimne relevantne kritički proučene i komentarisane literature, kako bi se postavile hipoteze i kompleksan analitički okvir.

Predmet istraživanja su leksički eufemizmi u engleskom i srpskom javnom diskursu, tj. reči i izrazi čija je funkcija skrivanje značenja u smislu ublažavanja negativne ekspresivne snage iskaza/rečenice, kao i u smislu postizanja efekta skrivanja nepoželjnih i plasiranja poželjnih konstrukcija realnosti. Polazeći od teze da je upotreba eufemizama specifični oblik manipulacije jezikom, kandidatkinja je ispitala i potvrdila osnovnu hipotezu da se identifikacija eufemističkog značenja zasniva na mogućnostima da se identifikuje odnos između eufemizama prikrivanja i ne-eufemističnih ekvivalenata koji mogu da zamene te eufemizme u istom kontekstu. Oslanjajući se na teorijski okvir leksičke semantike, pragmatike i posebno teorije relevancije, kao i kritičke analize diskursa, kandidatkinja je pokazala mehanizme enkodiranja i interpretacije eufemizama, kroz integrisan pristup koji obuhvata leksičko-semantičke, leksičko-pragmatičke i diskursno-strategijske aspekte konstrukcije značenja.

Dovodeći u vezu teorijski okvir i analizu primera verbalne manipulacije iz korpusa, kandidatkinja je pokazala da teorija relevancije ima potencijal za razotkrivanje manipulacije kao načina postizanja ili izbegavanja određenih kontekstualnih efekata. Takođe, pokazano je da se kvalitativna analiza primera iz korpusa zasnovana na teoriji relevancije može povezati sa interpretativnom fazom kritičke analize diskursa, koja u jeziku vidi sredstvo za perpetuiranje nametnutih uverenja. Analiza pokazuje da se interpretativna faza kritičke analize može dovesti u vezu sa kognitivnim aspektima jezičke upotrebe, čime se može objasniti ne samo kako govornik u javnom diskursu može delovati jezikom, već i kako se kognitivni i društveni aspekti jezičke upotrebe mogu integrisati za potrebe analize verbalne manipulacije.

Disertacija *Euphemisms in English and Serbian Public Discourse* kandidatkinje mr Milice Radulović urađena je u skladu sa ciljevima postavljenim u obrazloženju i sadrži sve neophodne elemente. Empirijsko istraživanje je zasnovano na analizi korpusa koji je promišljeno odabran i dobro organizovan za ovu vrstu istraživanja. Na osnovu kombinacije teorijskih pristupa za ispitivanje eufemizama i komunikacije, kandidatkinja je napravila originalni analitičko-deskriptivno-klasifikacioni model, kao i model pragmatičkog algoritma kojim se analizira kognitivno-komunikativni mehanizam enkodiranja i interpretacije eufemizama prikrivanja u javnom diskursu. Na planu kontrastivne analize engleskog jezika (američki i britanski korpus) i srpskog jezika, pokazano je da uprkos izvesnim leksičkim razlikama ne postoje suštinske kontrastivne razlike ni na leksičkom, ni na kognitivno-komunikativnom planu između engleskog i srpskog jezika.

Značaj ove disertacije prvenstveno leži u tome što, uprkos brojnim postojećim istraživanjima eufemizama, javnog diskursa i fenomena manipulacije u verbalnoj komunikaciji, ona predstavlja inovativnu i kompleksnu kombinaciju više lingvističkih teorija, sa originalnim analitičkim i interpretativnim modelom, koji je relevantan ne samo za empirijsku obradu podataka i interpretaciju rezultata, već se došlo i do kritičkih teorijskih uvida koji su predloženi u diskusijama rezultata.

### **Zaključak i predlog komisije:**

Na osnovu date analize doktorske disertacije *Euphemisms in English and Serbian Public Discourse* kandidatkinje mr Milice Radulović, Komisija zaključuje da se radi o tezi sa

jasno definisanim predmetom, metodama i ciljevima istraživanja, koje je teorijski dobro utemeljeno sintetičkom kombinacijom teorijskih pristupa i originalnim analitičkim modelom, a empirijski dosledno izvedeno sa kvalitativno i kvantitativno precizno obrađenim i komentarisanim rezultatima istraživanja, da je tekst logično i pregledno izložen i da teza u potpunosti zadovoljava predviđene standarde.

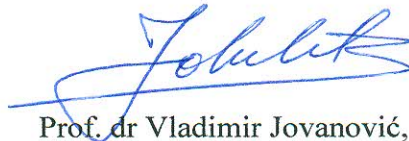
Komisija predlaže Nastavno-naučnom veću Filozofskog fakulteta u Nišu da prihvati ovaj Izveštaj i da kandidatkinji mr Milici Radulović odobri javnu odbranu doktorske disertacije pod naslovom *Euphemisms in English and Serbian Public Discourse*.



Prof. dr Biljana Mišić Ilić, red. prof.  
Filozofski fakultet, Niš



Prof. dr Đorđe Vidanović red. prof.  
Filozofski fakultet, Niš



Prof. dr Vladimir Jovanović, red. prof.  
Filozofski fakultet, Niš



Prof. dr Mirjana Mišković Luković, vanr. prof.  
Filološko-umetnički fakultet, Kragujevac



Doc. dr Maja Vukić, docent  
Filozofski fakultet, Niš

U Nišu i Kragujevcu, 5. aprila 2016. godine